

Українські ВІСТІ

Стихійна багатотисячна демонстрація жалоби в Мюнхені на відзначення 15-ої річниці голоду в Україні

14 березня відбулася панахида, відправлена мюнхенською парафією УАПЦ по мільйонах жертв страшного голоду 1933 року в Україні. На панахиду стеклося багато тисяч народу, здебільшого делегацій від українських таборів з усієї Баварії та делегацій інших національностей. Складено безліч вінків на символічну могилу поляглих страдницькою смертю мільйонів українських трудівників. Панахида відбулась за участю чисельного духовенства УАПЦ та хору „Україна“ під керівництвом проф. Нестора. Спонтанно панахида перетворилася у могутню демонстрацію протесту проти нечуваного тоталітарного окупантського режиму в Україні, проти большевизму, як сиринника великої трагедії 1933 року. Багатотисячна процесія жалоби, складена великою мірою з живих свідків цієї трагедії, пройшла вулицями Мюнхену від церкви св. Луки до центру міста.

Безнадійні переговори в справі Австрії

ЛОНДОН (Дена). 12 березня. На 75 засіданні спеціальних уповноважених у справі австрійського мирного договору радянський делегат Коктомов відхилив компромісну пропозицію американського делегата С. Ребера. Цією пропозицією західні держави хотіли піти назустріч російським домаганням в питанні австрійської нафти і погоджувались на таку диффу, що становить приблизно середину між советськими вимогами та американською пропозицією. За повідомленням АП, британський спостерігач заявив: огляду на те вперту тактику зволікання треба завдячувати лише західнім представникам, що переговори взагалі ще тривають.

Вибух у Головній квартирі „Жидівської агенції“

ЄРУСАЛИМ (АП). 12 березня. Наслідком важкого вибуху в четвер уранці зруйновано праве крило будинку „Жидівської агенції“ в Єрусалимі. Вбито 8 осіб і поранено 89. Як виходить з перших свідчень поліцаїв з місця катастрофи, вантажна машина з вибуховими речовинами в'їхала в огорожу, а потім все це піпало, і таким чином спричинено вибух.

Порятунок для Фінляндії — договори з США й Англією

НЬЮ-ЙОРК (АП). 12 березня. Фінські кола в Америці в четвер подали думку, щоб Америка й Великобританія запропонували фінському уряду таку саму угоду, як і Советський Союз. Пропозицію передано телеграфом президенту Труменові, міністру закордонних справ Маршалові та голові сенатського комітету закордонних справ А. Ванденбергові. Пропозиція англосакських країн про укладення договору дала б Фінляндії можливість скликати конференцію всіх зацікавлених держав і в такий спосіб змусити Советський Союз змінити свої непосильні для Фінляндії домагання, що загрожують знищити геть її суверенність.

Сталін пропонує 22 березня

МОСКВА (Радіо-Мюнхен). 14 березня. Як виходить з повідомлень советської преси, Сталін пропонує, щоб переговори в справі пакту про дружбу і взаємодопомогу між СССР і Фінляндією почалися 22 березня. Президент Паасіківі, як відомо, пропонував для цього 20 березня.

Поправка

В попередньому числі „ВВ“ в „Рефлексах дня“ трапились прикрі помилки. Замість „наші Голубовські...“ треба читати: „... Голубовичі...“ Прізвище австрійського міністра закордонних справ помилково надруковано „Губер“, треба: „Грубер“.

Скорочення преси

12.3.1948 р. Американська Військова Влада в порозумінні з Головною Квартирою ІРО перевела скорочення ДП преси. З української преси залишено такі часописи: 1. „ЧАС“, „НЕДІЛЯ“, „УКРАЇНСЬКІ ВІСТІ“ та журнали: „ПУ-ГУ“, „ЖАК“, „МОЛОДЕ ЖИТТЯ“ та, крім того, арантовано ліцензію на журнали: для МУР'у та СУВ'у.

Під враженням великої втрати

Відгук на самогубство Яна Масарика — США й Великобританія підтримають пропозицію порушити чехо-словацьке питання в ООН

ВАШІНГТОН (АП). 12 березня. В дипломатичних колах США розцінюють добровільну смерть Масарика як наслідок терору в Чехо-Словаччині. Міністер закордонних справ Маршал сказав: смерть Масарика ясно показує, що там діється. Чехо-словацький делегат при ООН д-р Папанек попросив Об'єднані Нації, щоб Рада Безпеки розслідувала державний переворот у Чехо-Словаччині. Цю пропозицію відхилили. Також численні друзі Масарика в Америці прийняли вістку про його смерть з великим сумом. Посол д-р Славик, що полався до демісії, назвав цілком певним той факт, що Масарик пожертвував своїм життям, щоб показати, чого не може прийняти Чехо-Словаччина і що він не знайшов для цього ніякого іншого вистову.

ЛОНДОН (Дена-Ройтер). Смерть великого демократа Масарика викликала як у дипломатичних колах, так і в британській пресі висловлення смутку; мовляв, його добровільна смерть не закриває факту його вбивства. Вона, мовляв, зірвала маску з лица нового чехо-словацького уряду. Лише комуністичний „Дейлі Воркер“ твердить, що напади на Масарика з закордону (за участь у комуністичному уряді Готвальда — Ред.) спричинились до його смерті.

ПАРИЖ (Дена). Вся паризька преса всебічно коментує самогубство Масарика; між іншим, його називають заложником уряду, що волів заповідати собі смерть, не мавши вже змоги втекти. Його смерть сиростує байку, нібито мовляв порядок у Чехо-Словаччині запроваджено в мирі та спокої. Його спроба перешкодити розрив із західними державами, мовляв, здавалося йому безнадійною.

Також інша закордонна преса гідно висловлюється — щоправда, залежно від своїх партійних настанов — про смерть міністра закордонних справ Масарика.

МЕЛЬБОРН (АП). Австралійський міністер закордонних справ д-р Еват назвав смерть Масарика „важким ударом по світовому мирові і демократичному укладу життя,

за що боровся Масарик так само, як його батько“.

МОСКВА (АП). Советський міністер закордонних справ Молотов перелав чехо-словацькому послові в Москві свій вислів співчуття.

...не поворушилась ні одна рука

ПРАГА (АП). 12 березня. Міністер-президент Готвальд приблизно годину говорив про нову комуністичну програму в Чехо-Словаччині; він попросив парламент висловити кабінетові довіру. Про смерть Масарика він не згадав.

ПРАГА (АП). Чехо-словацький парламент у четвер одногосно висловив довіру міністер-президенту Готвальдові. З 300 депутатів парламенту були присутні 233. Коли голова Й. Давід попросив голосувати за уряд, всі руки піднесли вгору. На запитання: „хто проти“, „хто утримався“, не поворушилась ні одна рука.

ПРАГА (РШТ). 14 березня. Чехо-словацька поліція безпеки заарештувала ще 20 членів соціальної партії. Протягом останнього тижня до комуністичної партії завербовано 150.000 членів. Уряд вирішив вербування продовжити (т. зв. „тиждень Готвальда“).

НЬЮ-ЙОРК (Радіо-Мюнхен). Дипломатичний представник нового чехо-словацького уряду передав телеграфом повідомлення про звільнення д-ра Папанека від обов'язків чехо-словацького представника ООН. З приводу цього д-р Папанек заявив, що він ігноруватиме новий пражський уряд і далі обстоюватиме інтереси Чехо-Словаччини.

НЬЮ-ЙОРК (Зюдвестфунк). 15 березня. Як заявляють в дипломатичних колах, США підтримуватимуть пропозицію, щоб ООН розслідувало питання державного перевороту в Чехо-Словаччині. Великобританія теж приєднається до цієї пропозиції.

Заходи безпеки в Голляндії

ГААГА (Ндф). 13 березня. Щедими днями голляндський уряд вживає заходів, на підставі яких будуть виділені спеціальні збройні частини, що допомагатимуть голляндському урядові ефективно поборювати махінації крайніх елементів. Гадають, що йдеться тут про утворення добровільної цивільної міліції. З приводу планованих заходів голляндський міністер юстиції пояснив, що їх викликають з огляду на небезпеку комунізму.

канців зберігати тверезий розум.

Потім він підкреслив, що Маршалів план і Труменова доктрина і надалі залишаються провідними зірками американської зовнішньої політики і вимагають швидкого затвердження американської програми допомоги Європі.

Светський меморандум про „затискування“ СЕД

БЕРЛІН (Дена). 12 березня. На своєму 81-му засіданні Союзна Контрольна Рада розглядала советський меморандум, що його прочитав маршал Соколовський. „Ідея, згідно з якою нібито соціалістична партія єдиності виступає за єдність Німеччини, занадто дешева, але, на щастя, вона нікого не зможе завести в оману“, — сказав британський генерал-губернатор Робертсон. Єдина форма єдності, до якої закликають своїх земляків керівники цієї „маріонеткової партії“, це, мовляв, „єдність у рабстві“ під керівництвом єдиної партії меншості.

З приводу листа, що його підписали голови СЕД і КПД і що його передав Соколовський на розгляд Контрольної Ради, Робертсон сказав, що обвинувачення в листі мусять викликати враження, нібито комуністичну партію в британській зоні затискують, а партію єдності заборонено. Комуністична партія в британській зоні одержала надзвичайно сприятливі умови, і британська військова влада виявляла, мовляв, супроти неї дуже велику терпелівість.

Американський військовий губернатор генерал Клей безпосередньо після цієї промови сказав, що він лише шкодує, не мавши змоги висловитись раніше свого колеги Робертсона, що вже констатував усе необхідне.

Сенат схвалив законо- проект допомоги Європі

ВАШІНГТОН (Радіо - Мюнхен, РШТ). 14 березня. Сьогодні вранці американський сенат затвердив 69 голосами проти 17 законопроект американської допомоги Європі, на підставі якого Західня Європа одержить від США протягом першого року чинності Маршалового плану 5,3 мільярда доларів допомоги. Законопроект передано тепер на затвердження палати депутатів. Тим часом сенатський комітет закордонних справ завтра починає обговорення плянів допомоги Греції, Туреччині й Китаєві. Засідання буде закритим.

США вже обстоюють федеративну Палестину?

ЛЕЙК САКСЕС (АП). 12 березня. Один представник американської делегації при ООН у четвер заявив, що Сполучені Штати погодяться б замість планованого поділу утворити федеративну Палестину, якщо Жидівська агенція погодиться на таку зміну. Федеративне рішення вже пропонували також представники різних арабських країн.

НЬЮ-ЙОРК (АП). У четвер на третій конференції великодержав з приводу Палестини советський делегат А. Громико виступив проти американської пропозиції запросити палестинських арабів і Жидівську агенцію взяти участь у нарадах п'ятох держав у справі Палестини. Якщо не трапиться, то він, мовляв, далі не братиме участі в нарадах.

НЬЮ-ЙОРК (Дена-Ройтер). Повірна Радя Об'єднаних Націй у середу несподівано відклала на 27 квітня внесення остаточного рішення з приводу проекту ітернаціональної зони Єрусалиму.

Гомін Срібної Землі

Бились хлопці Хустові на славу —
Полягли в нерівному бою
За свою омріяну Державу,
Січову волю свою.
(„Карпатські січовики“ — Яр СЛАВУТИЧ)

Положене на крайньому заході української етнографічної території Закарпаття довгі віки спало глибоким—часами, здавалося, непробудним—національним сном. Не могла глибше сколихнути людину Срібної землі і так звана Весна Народів 1848 р. Одрвані віками від українського національного масиву (сусідня Галичина і Буковина адміністративно ніколи не творили одного тіла із Закарпаттям), перебуваючи в армії важкої малярської неволі, закарпатські українці аж до кінця першої світової війни в масі не знали свого національного імені, без протесту приймаючи накнені їм чужинцями згрідливі клички: „русин“, „рутенець“, „карпаторус“, лише не українець. Мадяри знали: з моментом, коли закарпатська людина в більшості відчує себе українцем, усвідомить свою приналежність до 45-мільйонного українського народу,— з цим днем чужинському пануванню на цій землі прийде кінець. Тому мадяри робили все, щоб не допустити до такого усвідомлення. В школі, в суді, в адміністративних і громадських установах малярська влада не признавала термінів „українець“, „українська мова“, не приймала заяв, писаних сучасним українським правописом. Натомість культивувала, обов'язуючи до вжитку в школі і в публічних установах, штучну мову мішанину з російських, церковно-слов'янських і польських слів („руський язык“) з архаїчним етимологічним правописом, отже з „твердим знаком“, „ятем“, „іжницею“ тощо.

Це була випробувана метода всіх централістично-колонізаторських урядів. Не дивно, що державна влада новонародженої Чехо-С.Республіки була централістичною, щодо українців Закарпаття пішла второваною стежкою малярів. Це виявилось вже в офіційній назві „Подкарпатська

Русь“, яку запровадив празький уряд на означення автономного Закарпаття, виявилось також у діяльній підтримці різних москвофільських „обществ“, які спеціалізувались на субсидованій антинаціональній акції (бо все, що мало людську гідність і національну честь, від них поступово відійшло).

Проте, часи були вже не ті. Не минула даремно і для Срібної Землі доба національно-визвольної боротьби в сусідній Галичині і дальшій Наддніпрянщині. Спогади про цю боротьбу і будову рідної держави—писані й усні, принесені на Закарпаття живими учасниками тих подій-емігрантами, впливали на місцеву людину, активізували і усвідомлювали її. Ще більше значення мала енергійна і широко розгалужена діяльність емігрантів—наддніпрянців, галичан і буковинців—на культурно-освітньому полі, насамперед у шкільництві, середньому і нижньому. Ширяться з допомогою цих же емігрантів і позашкільна освіта: різні фахові і загально-освітні курси, товариства „Просвіти“, тощо.

За якихось 16-18 років закарпатську людину було пізнати вона гігантськими стрибками надолужила прогалине в час кількостілітньому сну і вишла щодо національної свідомості в перші ряди.

Настав тривожний і бурхливий 1938 рік. Все гучніше брязкала зброя і гунав кований чобіт гітлерівського імперіалізму. Західня демократія у важкій депресії, вона йде Гітлерові на найдалішій поступці. Отже, долю Чехо-Словацьчини припечатано: Гітлер може робити з нею, що йому до вподоби. І аж тепер чехи можуть пожалкувати, що не змігли по-добросусідськи жпти з словаками та українцями,

Та закарпатцям у цей час далеко почуття помсти. Тим більше, що Мадярщина, з благословення Гітлера,

зразу ж кинула свої війська проти Закарпаття.

Срібна Земля відчула на собі погляди всієї України, всього культурного світу. Рішення було ясне. Якщо доту не можна створити української держави в Києві, над Дніпром, то її треба створити в Ужгороді чи Хусті, над Тисою. В умовах боротьби за національну державу—соборну, від Тиси по Кубань—не можна поминати найменшої нагоди, використовуючи зручну ситуацію. Так народилась нова суверенна держава—Карпатська Україна.

Для українців Закарпаття це було найкращим доказом і вивершенням їх національно-політичної зрілості. А героїзм і жертвеність, виявлені в обороні своєї держави перед цілим гроном ворогів,—будуть, поруч із незабутніми подіями 1917-1921 рр., ще довго наснажувати українські серця.

—Українці! Брати і сестри! Діти мої!—не падайте духом: Бог і правда за нами!—ці слова голови уряду Карпатської України д-ра А. Волошина і навні звучать як директивний заклик і гартують нашу збірну волю.

В. СІВЕНКО.

Комуністична змова в Чіле

САНТ-ЯГО (Дена-Ройтер). 9 березня. В понеділок чилійський уряд подав до відома про викриття „серйозної комуністичної змови“ в області Оваль, приблизно за 200 км. на північ від Сант-Яго. Ці терени віддані тепер під військовий контроль; комуністів з цієї частини вивозять геть.

Додеканезські острови — знову грецькі

АТЕНИ (Дена-Ройтер). 9 березня. На підставі паризького мирного договору від 1946 р. у неділю 50 Додеканезських островів в Егейському морі формально повернено Греції. Таким чином ці острови знову стають грецькими після того, як 1522 їх підкорив собі турецький султан Сулейман, а з 1912 р. вони перейшли в італійську власність.

АТЕНИ (АП). Грецькі урядові частини провалять далі бій проти сильних повстанських загонів у районах Верміну, Перії й Олімпу, приблизно за 80 км. на захід і південний схід від Сальоніків.

Перед підписанням пакту п'яток

БРЮССЕЛЬ (ЮП). 8 березня. На думку британських кіл, до кінця середня можна рахуватися з підписанням економічного і політичного союзу між Великобританією, Францією, Бельгією, Голляндією і Люксембургом. Економічні параграфи передбачають спільні торговельні угоди п'яток держав і можливість скасування торговельних угод між окремими договірними партнерами, що існують тепер. Політичні параграфи навмисне окреслені не так чітко, як економічні, однак передбачено взаємодопомогу також на той випадок, якщо одна з країн мала стати об'єктом „політичного просякнення“ ззовні.

Угоди про озброєння ще не заплановано, але різні параграфи зредатовано так, що спеціальні військові деталі, як от стандартизація озброєння і вишкіл, можна додати пізніше. Договір підпишуть терміном на 50 років.

Як повідомлено в понеділок, 7 із загального числа 12 статей передано редакційній комісії для остаточного зформування.

БРЮССЕЛЬ (Дена-Ройтер). 10 березня. З приводу всіх важливих пунктів запропонованого договору п'яток держав осягнено принципової угоди. Як повідомив керівник бельгійської делегації Фернанд ван Лянґенгофе, вісім статей

проекту західно-європейського пакту вже закінчено. Щодо інших чотирьох статей, то тут ідеться, мовляв, лише про точне формулювання погоджених пунктів. Текст пакту опублікують не раніш його підписання.

БРЮССЕЛЬ (РШТ). 12 березня. Проект західно-європейського пакту сьогодні по обіді розіслано урядам п'яток країн на схвалення. Підписання відбудеться ймовірно в середу.

ВАШІНґТОН (РШТ, Радіо-Мюнхен). Представник грецького уряду заявив, що Греція охоче приєдналася до пакту п'яток. Американські урядові кола схвалюють західно-європейський союз і висловлюють згоду приєднатися до нього на випадок комуністичної агресії.

Друга конференція з приводу Маршалового плану

ПАРИЖ (Дена). 10 березня. Всі країни, що їх запросили Великобританія й Франція взяти участь у другій конференції з приводу Маршалового плану, прийняли запрошення і повідомили про свою згоду. Конференція відкривається 15 березня в Парижі. Більшість країн репрезентуватимуть їхні міністри закордонних справ. Від Німеччини буде дві делегації окупаційних держав: перша з двозовий, а друга з французької зони.

Лібія вимагає цілковитої незалежності

ТРІПОЛІ (АП). 9 березня. Комісія чотирьох держав у справі майбутнього кол. італійських колоній перебуває тепер у Тріполітанії. З нагоди цих відвідів у Тріполітанії оголошено винятковий стан. Відвіту американського, британського, советського і французького представників комісії заступникам міністрів закордонних справ у Лондоні залежатиме великою мірою доля цієї кол. італійської колонії. Вулиця, де розташована квартира комісії, відгороджена колючим дротом, і її охороняє кінна поліція. В місті циркулюють летючки і картини про італійські злочинні вчинки. Червоною фарбою намальовані на будинках закляки вимагають цілковитої невалезності Лібії.

армії, підписаному президентом міністром оборони генералом Свободою, президент закликає офіцерів і вояків кожночасно бути напоготові „боронити у війні батьківщину і свободу“. Кабінет схвалив пропозицію міністра юстиції про утворення державних судів для засудження важких провин проти безпеки республіки. Справу політичної чистки в середині армії перебрал до своїх рук генеральний секретар комуністичної партії і керівник центрального „Комітету дії“ Сланський.

Обмеження експорту до СССР

ВАШІНґТОН (Дена ІНС). 9 березня. Американський сенат у понеділок одностайно ухвалив додаткову пропозицію до програми допомоги Європі, згідно з якою (пропозицією) на експорт дефіцитних товарів до СССР треба мати виразний дозвіл міністра торгівлі. Дальша додаткова пропозиція передбачає, що принаймні половина достав у рамках Маршалового плану транспортуватиметься до Європи американськими кораблями.

Державні суди... на ного?

ПРАГА (ЮП). 8 березня. Вперше з часу утворення нового уряду президент Бенеш прийняв у своїй резиденції міністер-президента Готвальда. В денному наказі до

Юрій ТАРКОВИЧ

Сонце із Заходу

(З нагоди 15 березня — 9-ї річниці проголошення незалежності Карпатської України)

На засіданні Української Народньої Ради в Ужгороді восени 1938 р. впало речення: „Може тепер зійде сонце і для нашого народу; цим разом буде це сонце із заходу“ — сказав тодішній посол і пізніше міністер Карпатської України Юліян Ревай.

І дійсно: в 1938-39 рр. здавалося, що визволення цілої Великої України таки почнеться із заходу. Здавалося, що цим разом сонце для нашого народу зійде в маленькій Карпатській Україні, в Ужгороді і Хусті.

Хто ж до 1938 р. у широкому світі знав про цю, Богом і людьми забуту, мальовничу і прегарну Срібну Землю? Хто ж цікавився народом між сріболентою Тисою і Карпатами? Майже ніхто! Повних 1.000 літ панував тут бруталний малярський жандарм; повних тисячу літ була ця частина нашого народу відірвана від свого українського пня. На зеленіх полях напалися віщівці і корови, шуміли безконечні ліси, ревіли ведмеді і вили голодні вовки в недосяжних горах Закарпаття — але мешканці цієї країни, нападки військ князя Корятовича і Лаборця, нби спали глибоким сном, нібито їх зовсім не було. І так довгі-

ми, довгими століттями. Навіть означеної своєї назви не мали мешканці гір і долини бистрих річок. Хто ж вони? Русини, руснаки, рутенці, малороси чи може — борони Боже — українці? Ця ж остання назва була страшна для всіх сусідів і водночас ворогів. Та в грудях мешканців гір блосся дійсно українське серце. Доказали вони це власне в історичних подіях 1938-39 рр.

По розвалі Австро-Угорщини вперше голосно заговорили про тодішню „Підкарпатську Русь“ в Європі і Америці. Тоді закарпатські українці вирішили скинути тисячолітні малярські кайдани неволі. Хотіли прилучитися до української держави над Дніпром. Але українська держава не встояла, і закарпатським українцям полишилась одна реальна можливість: прилучитися до новоствореної чехо-словацької республіки. Провідники закарпатської еміграції в Америці договорилися з представником чехів, пізнішим президентом ЧСР Т. Масариком. Чехи договірно запевнили Карпатській Україні повну внутрішню автономію.

Була підстава вірити чехам: вони також були століттями в неволі і могли легше зрозуміти наші прагнення і амагання.

III

Проте чехи дуже скоро забули свої обіцянки закарпатським українцям. Першим губернатором призначено д-ра Жатковича, але відразу ж чехи обрізали його права; він скоро зрікся уряду і виїхав до Америки. Чехи послали на Закарпаття тисячі своїх службовців і то найменше кваліфікованих, які тут коштум людині дороблялися і робили кар'єру. Українські емігранти з Галичини і Великої України масово зголошувалися до праці, але їх, за малими виїмками, чехи не приймали. Частину українців з-над Дністра і Дніпра прийнято на учительські посади, головню в народних школах. Нераз траплялось, що українець, професор університету або висококваліфікований інженер, навчав десь в глухомоу селі.

Правда, чехи почали доволі енергійно розбудовувати шкільництво; впроваджено обов'язкове навчання дітей до 14 років життя; відкрито курси для неграмотних; урухомлено дві вчительські семінарії, одну торговельну академію і чотири гімназії та низку нижчих фахових шкіл. На 650.000 українського населення було це все ж замало. В Карпатській Україні по 1918 році було дуже мало місцевої української інтелігенції. Урядування відбувалося у всіх бюрах тільки по-чеськи.

В мовному питанні панував абсолютний хаос. В народньому шкільництві введено т. зв. „руську“ мову, тобто ні російську, ні українську.

ку, а якийсь суржик, мішанину. В середніх школах викладач українцев вчив по-українськи, а росіяни — по-російськи. Знову викладач малярофіль чи доморослий русин викладав „по-руськи“. Чехи протегували такому хаосові і пов'язаній з тим мовній боротьбі, додержуючись засади: „поділай і пануй“. В краю повідривано сотки чеських шкіл, що їх заповнювала переважно малярська і жидівська дівтора (чеських дітей було замало, а українці чеські школи бойкотували).

Війками щодо середніх шкіл була учительська семінарія в Ужгороді під проводом сл. п. д-ра А. Волошина, пізнішого президента Карпатської України, і торговельна академія в Мукачеві, якої директором був А. Штефан, пізніше міністер шкільництва в Хусті і сьогодні скиталець в Німеччині.

Обидві ці школи затримали свій український характер і випустили найбільше свідомої місцевої інтелігенції.

IV

Помимо різних постійних спроб чеської адміністрації не допустити українців до рішального впливу на свої ж таки народні маси, українці дедали голосніше домагались своїх прав. Більше і більше місцевої „руської“ інтелігенції переходило в українські ряди. Спочатку найбільше інтелігенції, передусім учительства, згуртувалося в соціал-демократичній партії, яка видавала часопис „Вперед“. Провідником був посол до парламенту в Празі Юліян Ревай.

Пізніше селянська молодь і інтелігенція пішла в організації аграрної партії, що видавала часопис „Земля і Воля“. Тут провідником був Ст. Ключурак, вивезений Советами в 1945 р. Студентська молодь в 1938-39 рр. і більшість молодшої інтелігенції захопилася націоналістичним рухом, що на Закарпатті був очолюваний д-ром Степаном Росохом і покійним Іваном Рогачем, якого замордувало гестапо 1941 року в Києві.

В культурно-освітній діяльній українство репрезентувала „Просвіта“, а середньошкільна молодь брала живу участь в Українським Пласті. Москвофіли — „русини“ та різні їхні полпентачі гуртувались біля культурно-освітнього товариства ім. А. Духновича. Політичними провідниками цих людей були послы Андрій Бродій і Фенчик. Обидва вони в 1938 році перейшли на малярську сторону і повернулися з малярським окупаційним військом наприкінці березня 1939 р. Бродій і Фенчика більшовики повісили на Закарпатті в 1945 році.

Український рух дедали набрав на силу. До перших великих і зорганізованих виявів волі народу дійшло в 1936 р. Тоді на загальнодержавному аграрному з'їзді в Празі українська молодь, проти волі впрядчиків і негуючи заборону державної поліції, під час святочного походу вулицями Праги підняла великий сьомо-жовтий прапор. Було це на очах президента республіки і чужих дипломатів та журналістів.

Тарас Шевченко — людина волі й чину

Ми звикли часто бачити портрет поета в смугавій шапці, в баранячому кожусі, з великими напущеними вусами, — портрет, що так і нагадує типового селянина недавніх часів з Решетилівки або Вільшані. З легкої руки народників-українофілів та хлопоманів цей портрет був дуже поширений в Україні. Рідко можна було зустріти хату, особливо поблизу міст, де не було б цього портрета або бюста з нього.

Поширена була також думка, що Шевченко талановитий, ба навіть геніальний мужик-самородок, який без усяких зусиль, без особливої науки співав собі, що йому Бог на душу положить, про радість і горе свого народу. Словом, Шевченко, мовляв, подібний до грудки золота або каменя-самоцвіту, що коч і зрідка, але зустрічаються в природі та сяють своїм блиском без зусиль ювеліра чи гравера.

Такі думки й уявлення дали привід малому землякові-ренегатові років із 40 тому написати в консервативній російській газеті статтю: „Кто видумал Шевченка?“ В цій статті автор пише, що Шевченка такого, як його шанують сепаратисти-мазепинці, не було. Це міг... Був собі талановитий селянин, який складав неграмотні, іноді зухвалі, вірші, а такі освічені сепаратисти як Куліш, Костомаров та Білозерський з певною метою брали ці вірші, як сировий матеріал, обробляли їх, а самого створеного ними поета підносили високо на п'єдестал.

Звичайно, наведені думки є пережитком, навіть злісною інсинуацією, але й вони спонукають нас піти до величної постаті поета з питанням, що саме піднесло цього кріпака з забутої Богом і людьми Кирилівки до найвищих павлів суспільних східців, що допомогло йому пройти шлях від сільських бур'янів до Академії Мистецтв, до великосвітських салонів столиці і зайняти те становище в нашому історичному житті, на якому він є. Виявляє це питання тому, що й тепер ще іноді проскакують думки, ніби цьому сиріян лише блискучий талант поета та його доля, про яку згадає і сам поет. („Ти не лукавила зі мною...“). До цього іноді додається, що поет мав велику інтуїцію (вчуття), якою легко охоплював історичні та суспільно-політичні явища. При розв'язанні поставленого нами питання мало звертають уваги на одне характерне місце з автобіографічного листа поета до князя Оболенського, де він пише: „Моя власна доля, правдиво освітлена, могла навести не тільки простолюдця, а й тих, від кого простолюдця цілком залежить, на глибокі міркування, корисні для обох сторін.“

Коли б тут мова йшла лише про великий мистецький талант і сліпу долю, то чим же це було б повчальне для нас — звичайних людей? Однаково, не всі ж ми маємо такі таланти і не всім послуговує така доля. Мабуть, „на глибокі міркування“ наводить щось інше. Це інше приводить нас до думки, що поет, крім інших високих моральних якостей, мав ще й велетенську силу волі, яка виявилася в нього ще в дитинстві. Ця сила волі допомогла йому вийти в люди, добути майже самотужки широкую загальну освіту, стати нарівні з найпереводнішими людьми свого часу. Ця сила волі дала поетові можливість перетворити своє життя на вольовий цілеспрямований акт. „Ми чесно йшли, у нас нема зерна неправди за собою“.

З цього боку, як вияв великих зусиль і зросту, шлях поета „корисний для обох сторін“: для простолюдця і для того, хто веде цього простолюдця.

І справді, перенесімося в ті часи й умови, серед яких народився і розвивався поет. Кому було потрібне це „убоге, трохи не голе“ дитя, дитя тих, кого не вважали навіть за людей, кого „продавали або в карти програвали“! А до цього — дитя, що на восьмому

році втратило матір, а на одинадцятому батька!

А тим часом малий Тарас прагне знання, науки... З великими зусиллями „у п'яного дяка“ вдається йому вивчити граматику, часослов'я, псалтир. Прокидається нахил до малювання. І круглий сирота шукає настирливо, учителя перемагаючи всі перепони. Не щастить Лисянці, йде в Тарасівку, згодом пробує влаштуватися в Хлінівцях. Його волі не заламує й хіромантия тарасівського дяка, який, глянувши на руку хлопчика, сказав, що з нього не тільки маляр, а й доброго бондаря чи шевця не вийде. Малий Тарас, ховаючись у бур'яні або пасучи громадську отару, прямує до своєї мети: „списую Сковороду або три царі со дари.“ Нарешті, воля 15-літнього хлопчика, поєднана з талантом, перемагає навіть волю пана-деспота, й Енгельгардт змушений віддати свого козачка-лакея в науку до майстра маляра Ширяєва. Звичайно, не Ширяєв був учителем Шевченка. Він більше самотужки удосконалює себе в мистецтві малювання і 20-літнім юнаком добре малює портрети, зумівши, правда, повчатися у Вільні у відомого портретиста Лямпі. Власне, допомогу ззовні від земляків Шевченко одержує лише на 23 році життя. Тут почасти є й рука долі, коли несподівано кріпака-пастушок, лакея, малярський учень — та ще в ті часи — стає студентом Академії Мистецтв. Від такої несподіванки могла теж заломитися воля поета, бо відомий філософ Соловйов каже, що слов'янин, коли його перехвалять, чманіє. Так це чи ні, а Шевченко не зчманів. З великою настирливістю він береться за освіту, радше за самоосвіту. Хочє надолужити те, чого не міг зробити підлітком. Кажемо за самоосвіту, бо Академія Мистецтв була високою фаховою школою, що базувалася на середній загальній освіті, набувати яку Шевченко мусів самотужки, поруч із малярськими студіями. Більше того, ми знаємо, що Шевченко свою освіту настирливо й послідовно поширював ціле своє життя.

Чимало треба було сили волі щоб за час чотирирічного перебування в Академії стати високоосвіченою, культурною людиною, що стояла нарівні з найпереводнішими людьми свого часу. Шевченко добре знає російську і польську літературу. Кажуть, що польську мову він добре вивчив, перебуваючи з паном у Вільні. Є відомості, що він розумів французьку мову. Виявляє поет знання класичної греко-римської літератури та всесвітньої історії. В цьому легко переконатися з тематики і змісту його творів. Тут і стародавня та біблійна історія з Навуходоносором, псалмами Давида, пророками, Бру-

том і Коклесом, з неопітатами при Деї чи Нероні; тут і середні віки з Яном Гусом, і нова історія з Вашингтоном, з слов'янофільським рухом, Шафариком і Ганкою. І це не лише поверхове, побіжне використання фактів та імен, а глибоке розуміння й відчуття духу тих часів. Поет добре розуміє суспільно-політичні взаємини в Східній Європі в 18 столітті. Звернімо увагу на коротку, але глибоку аналізу в „Гайдамаках“ і „Посланні“ тих причин, що через них „Польща впадала і нас зазалила“. Знання рідної істо-

не серйозне, не цілеспрямоване, без широких перспектив, „для домашнього вжитку“. Головне, нема українського суспільства, нема постійного широкого кола читачів українського слова. Це з одного боку, а з другого — доба розквіту московської „общерусской“ літератури з Державіним, Жуковським, Грібоєдовим, Пушкіним.

Шевченко закінчує Академію із званням вільного мистця, він має широке поле знайомих із видатних людей того часу, серед них навіть вихователя престолонаслідника —

чусь, а не каюсь“, — писав поет у шоденнику.

Особливо подивудним є те, що цього велетня духа не зломали десяти років громадянської смерті, якою була для нього миколаївська солдатчина в азійській пустелі. Навіть для звичайної людини і в звичайних умовах ця солдатчина була каторгою, а уявімо собі, чим вона була для чутливого поета там, за Каспієм, без інтелігентного товариства, часто без книжки, при забороні писати і малювати! Як часто ставав поет на порозі розпукки!

„Приходить ніч в смердючу хату,
Обсядуть думи, розіб'ють
На стократ серце і надію
І те, що вимовить не вмію...
І все на світі проженуть,
І сплять ніч; часи літами,
Віка ти глухо потечуть,
І я кривавими сльозами
Не раз постелю омову...“

І все ж по цих 10 роках з надланим здоров'ям, але незламаним духом Шевченко повертається до Петербургу з словами:

„Воскресну нині, ради їх,
Людей закованих моїх
Убогих, внич... Возвелічу
Малю отих рабів німич!
Я на сторожі коло них
Поставлю слово!“

Полум'яним словом він знову б'є найлютіших ворогів — московських царів та вселяє віру в серця земляків своїх у краще майбутнє Рідного Краю.

Але Шевченко — людина не лише великого духа й волі, а й великого чину. У своїх найвизначніших творах він співець акції, дії, особливо співець дій наших предків в обороні волі та самобутності народу. З цього погляду характерні: „Тарасова ніч“, „Іван Підкова“, „Гайдамаки“, „Гамалія“. Найбільшою карою для себе й для людини взагалі поет вважає бездіяльність, відсутність праці:

„Тяжко впасти у кайдани,
Умирати в неволі,
А ще гірше спати, спати
І спати на волі.
І заснути на вік-віки,
І сліду не кинуть нікого...“

Найбільший гріх наших павнів, що вважали себе патріотами, Шевченко вбачає в відсутності праці на користь рідного народу. І сам поет у ті роки, будучи на волі, виявляє невсипущу діяльність. Не забуваймо, що на волі і в нормальних умовах поет жив лише 13 років: з 1838 до 1847 року та з 1857 до смерті. В ці роки Шевченко пише свої найвизначніші твори, малює, змальовує пам'ятки нашої старовини тощо. Повернувшись з заслання, Шевченко весь віддається роботі для „найменшого брата“. Турбується про народне видання „Кобзаря“, складає граматику (буквар) для недільних шкіл, працює над гравюрами. Саме невгнута воля і невсипуща діяльність, поєднані з безмежною любов'ю до України, забезпечили Шевченкові те чільне місце, що його він посідає в культурній і політичній історії нашого народу.

Все це говоримо для зміцнення наших сердець. Говоримо, щоб ми, гартуючи в злій недолі свою волю, були такі незламні й безкомпромісові у боротьбі, як наш поет. Щоб ми були сповнені вірою в святу правду, нашу правду і в те, що вона мусить прийти, бо інакше „сонце стане і осквернену землю спалить“.

Щоб ми, перебуваючи на чужині, як і свого часу наш великий Кобзар, залишилися вірними синамі своєї батьківщини, щоб ми „учились так, як треба“ і щоб „мудрість у нас була своя“.

А головне, щоб ми всі свої сили, всю свою волю спрямували на побудову власної хати, бо лише „в своїй хаті своя правда, і сила, і воля.“ Бо лише завдяки нашій невсипущій праці й відданій боротьбі за національну ідею, здійсниться мрія поета:

„І на оновленій землі
Врага не буде супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люди на землі.“

Шевченко — студент

рії допомогло поетові виробити світогляд, поставити ідеал і намітити програму дій для „живих, мертвих і ненароджених земляків“. У всьому цьому не можна вбачати тільки інтуїцію.

Вражає нас також висока культура слова в таких неперевершених шедеврах, як „Лілея“, „За сонцем хмаронька встає“, „І небо невміє“, „І широку долину...“ Тут теж не лише талан, а й висока наука.

Але особливо яскраво воля поета виявилася при визначенні своєї життєвої путі та свого місця в українському суспільстві по закінченні Академії.

Перенесімося у часи молодого поета — 20-30 роки минулого століття. Це був, може, найкритичніший час у нашій історії. Над нами ж тоді співали похоронних пісень. Пригадаймо, як князь Цертелєв, видаючи біля трьох десятків українських пісень, писав у передмові до них, що треба зберегти хоч ці крихти культури народности, яка сходять із кошу історії. Правда, по інерції „малороси“ співають ще свої пісні, ще сміється Котляревський, ще плаче Квітка-Основ'яненко над долею Марусь та Оксан, забавляється іноді байками Гребінка. Але все це —

поета Жуковського. Друзі радять йому, як відомому вже поетові, перейти в „общерусскую літературу“, або як глузливо пише поет, радять співати „про Матрьошу, про Парашу — радість нашу, султан-паркет, шпори“.

Велика спокуса! Куди ж йти? Чи тією дорогою, яку вже протоптали земляки такі як Безбородьки, Разумовські, Кочубей, по якій пішов і Гоголь?.. А можливість була піти по цій зовні блискучій дорозі. І з своїм талантом поета й художника Шевченко міг би зайняти високе становище в тодішньому російському суспільстві. Але він так, як і його великий попередник Сковорода, міг потім сказати: „світ ловив мене і не спіймав“. Послухавши голосу сумління і вживши може найбільшого зусилля волі, Шевченко повернувся на інший, тернистий шлях, шлях поведири „недорічки — сліпої каліки“, якою була тоді земля України. І ніщо вже не може збити його з цього шляху, не може заломити його волі. Ні самотність, ні критика його творів від чужих і своїх, з яких навіть Гоголь писав, що Шевченкова поезія „двогтем пахне“. Ні укази жандарма Європи Миколи I, ні жакливі каземати, н руді піски Аралу. „Караюсь, му-

садниче настановлення для цілої поеми, а власне віру, що така правда переможе, творять пролог, що закінчується молитвою до Бога.

Далі вже слідує сама поема, що розпочинається тим самим висловом і творить ту саму картину:

За горами гори, хмарою поваті,
Засіяні горем, кровію полаті...

Але в дальшій самі події виводить поет уже в аспекті конкретної сучасності. В тих горах „Милостивий ми...“, себто цар московський застукав „сердешну волю“ і цю волю... І полилась кров невинних жертв, а в наслідок їх, слізьми сиріт, удов, матерей і батьків кривавий слід „не ріки — море розлилось...“ І поет закінчує цю першу картину історичним та глумливим „Слава!“ — хортам, царям і батюшкам-царям!... І тут же поруч першої такою ж, як і в пролозі, композиційною антитезою поет розпочинає другу конкретну главу... Синім горам, кригою окутим і „ли-царям великим“, яких хоч Бог карає, але за них не забуває і їм помагає, і кличе:

Борітеся — поборете!
Вам Бог помагає!
За вас правда, за вас слава
І воля святая!

(Далі на 4-й стор.)

Д-р Л. БІЛЕЦЬКИЙ

Кавказ

(Уривок з більшої статті)

„Кавказ“ Т. Шевченка є поема політична і філософичним забарвленням. До постановки цієї поеми, цього найгарнішого твору української літератури спричинилась смерть великого поетового друга, талановитого маляра, графа Якова де Бальмена, старшини московського війська, яке завоювало Кавказ. Провідник кавказьких свободлюбивих верховиць Шаміль був найбільший ворог московського царства, що безоглядно поневолювало вільні кавказькі народи.

Від 1834 р. Шаміль об'єднує всіх верховиць східного Кавказу й розпочинає героїчну боротьбу проти Москви. Малецький нарід наносить московському війську удар за ударом протягом десяти років. І тільки в 1844-45 рр. стало перемогати московське військо. Але відважний Шаміль боровся ще 15 років, не здавався до останнього. У боях проти Шаміля загинув Яків де Бальмен.

Богдан Ленкий твердить, що „Кавказ“, як мистецький твір, не суцільний. Натомість Франко вважає „Кавказ“ з мистецького погляду „одним з найкращих творів Шевченка“. Для мене теж цей твір вершок мистецької досконалості. Тільки глянувши, як послідовно й пов'язано розвиває Шевченко свою тему! В пролозі розпочинає поет її найзагальнішою картиною з грецького міфу про те, як Зевс карає на горах Кавказу Прометея; поруч цієї останньої подає картину того, як Бог карає нас і інші поневолені народи. І в першій картині, хоч орел і розбиває серце Прометея, п'є живущу кров, але не вип'є... серце оживає знов, бо Прометєва душа жива, і несить ворог не скує ні душі живої, ні слова живої... Так само і в другій, з'являється поруч, хоч „кати знуцаються, встане правда, встане воля“, хоч „покищо течуть ріки, криваві ріки...“ Опих дві загальні картини, в яких поет висловив своє за-

«Руско нені добре?»

Ми і останні події у Чехо-Словацькій

В жовтні або листопаді 1944 р. був кілька днів у Празі. На той час справжній оазі нормального життя в розшаллій Європі. Правда, час до часу американські ескадри „заганялися“ і сюди, але освітлені ввечері вулиці, повні товарів крамниці (навіть я купив тоді у Празі дві сорочки, „беугшайни“ на які в Райху були вже тільки символічним папером!) і що найбільш впадало в очі — маса молодих мужчин у час, коли Європа вграбувала обабіч фронтів останки здатних носити зброю, — все це було абсолютно пікаве, небуденне, аж несаможиттє. Я мешкав у якомусь готелі і, поки вписався у книгу гостей, мусів з приводу своїх незвичного для чехів прізвища розказати власникові готелю, його дружині і сестрі останньої, хто я, що та чому не дома. Я намагався з'ясувати об'єктивно й популярно українсько-більшевицькі взаємини, я говорив багато, ілюструючи фактами з власного досвіду, але бачив — не переконує моїх господарів. Вони поглядали одне на одного, спускали очі і здебільшого мовчали. А коли я скінчив свій „виклад“, господар підвівся і спитав мене, ніби не вірив своїм вухам і хотів ще раз певнитися: „Руско нені добре?“ (Росія не добра?). Вів мугикнув шось невразне, з чого я догадався, що в нього протилежна думка і пішов у свою кімнату.

Це „Руско нені добре?“ аж тиснеться сьогодні під перо, коли редакційні столи завалені телеграмами й газетами про події у Чехо-Словацькій. Їх хотілося б поставити тепер, як запит, кожному чехові і кожному з тих словаків, що зустрічали наших втікачів і казали: „Проч хтете жит як упрхлікі? Руско е добро!“ („Чому хочете жити як втікачі? Росія ж добра!“), всім тим, „братовам-слов'янам“, що дивилися на українську еміграцію як на злочинців перед лицем „всеслов'янства“ чи на божевільних, що не розуміли ніколи нашої боротьби з Москвою і що понад поляків і нас, — народів, які мали свій досвід у відношенні до „старшого брата“, —

простягали спершу Петербургом, а потім Москві аж надто любовно своє серце. „Руско“ — не було в понятті чехів — однаково інтелектуалістів чи сиріх людей праці — шось ніби Рим для католицького світу. Туди, на їх думку, повинні були тягнутися всі слов'янські руки й душі, звідти тільки могло прийти „спасення“, і хто цього не робив — не був на їх думку, справедливий „слован“. Так, такими несправедливими були ми, українці, що починаючи з 1914 р., ба ще й раніше, завзялися валити „остою слов'янства“.

Історики, соціологи та дослідники психіки народів хай розважують, чому чехи так тягнулися до Москви, скільки в цьому було „зову крови“, а скільки платної, спершу з царської, казки, а потім з фондів Кремля пропаганди. Ми тільки хотіли б ствердити, що не одні чехи були на цьому тлі хворі, бо ще й сьогодні поруч них можна поставити ряд народів, які теж питають ще й сьогодні українських втікачів: „А ви чому туди не вертаєтесь?“

Кажемо „були чехи“, бо напевно сьогодні вони вже так не питають б. Перші сотки втікачів уже найшлися в Австрії, за нами підуть тисячі, далеко за тими тисячами, там, „где домов муй“ (слова чеського гімну), тектимо ріка крови і сліз, дертаме небо зойк ще одлого катованого живцем мордованого народу. Бо „словацькі братов“ має обійми, від яких тріщать кості, а українці ці обійми відчули вже 30 літ тому, на скільки ж літ багатіші кривавим і жахливим досвідом від чехів і 30 літ жертвують усім, щоб звільнитися з цих „братніх обіймів“, у яких тепер повно слов'ян і в які чехи попали останні.

Чи маємо до чехів співчуття? Ні. І не тільки тому, що співчуття нічого не допоможе.

А тому, що коли нас, українців, за нашу боротьбу проти Москви чехи й інші „браття слов'яни“ вважали зрадниками слов'янської ідеї, так хай тепер втішаються „опікою“ свого виідеалізованого й омріяного „брата“. „Руско“ їх пригорне, попросить „у гості“ в свої непро-

хідні тундрові області, навчить їх співати і кричати „ура“, молотиться до „батька“ народів. „Руско“, нагодує їх „ші да рабкой-сельдойкой“ і вивчить танцювати гопака перед закордонними шобами, танцювати, сховавши сльози, „Радісне і пасльазе життя“, „найдемократичніша констатція“, „совце з кремля“ — хіба цього „шастя“ мають заживати тільки українці?

А тоді, коли „слов'яне-братове“ покушають, по чому лікоть московської кваші, коли їм очі видіють на лоба і не стане духу від „ласки“, „старшого брата“ як не раз не ставало і не стає нам, о, тоді, ми певні, вони згадають того, хто перший, як святий Юрій, підняв свій меч проти потвори і хто досі не склав його. І тоді вони згадають нас. І згадавши, зрозуміють, що іншої дороги для відношень до „старшого брата“, як боротьба на життя і смерть, немає. Вони згадають це і зрозуміють і тоді — який жах, що так пізно! — вони стануть коло нас в один фронт, а тут відчують, який вірний бойовий товариш українській парод.

Цій боротьбі буде скоріше чи пізніше — одне призначення: перемоги потвори і творити нове слов'янство — тільки ж на цей раз напевно не з осередком у Москві.

А. Курдидик.

На добрій дорозі (3 пресової конференції ЦПУЕ)

Широко рекламована єдність і порозуміння, досягнуті в Ділінгені на другому з'їзді ЦПУЕ, зобов'язали, очевидно, перейти від слів до діла. Нарешті оті невластиві претенсії робити з ЦПУЕ шось на кшталт уряду чи парламенту, оті хоробриві міністерські аспірації окремих осіб, — проминули. Маємо у відповідальних нині людей так потрібне зрозуміння, що ЦПУЕ — це тільки громадська організація з завданнями допомоги, опіки і репрезентування нашої еміграції.

Прямішо було спостерігати це зрозуміння на Пресовій Конференції 26 лютого ц. р., що була скликана з метою інформувати наше громадство через пресу про працю ЦПУЕ на всіх її відтинках.

Конференцію відкрив голова ЦПУЕ В. Мудрий, що подав загальні інформації про стан організації системи УДК в Європі. Із звіту ми бачимо, що справа організації єдиної допомогової репрезентації в Європі хоч і повільно, але просувається до вивернення.

У великому звіті про організаційні заходи і парцю ЗУДКА в Європі д-р Р. Смух розповів про всі ті труднощі, що їх довелося перейти, поки голова Квартира ЗУДКА почала працювати, маючи головний осідок в Пасігу коло Мюнхену незабаром відкриється ще кілька філій, зокрема в Франкфурті. Не встигнувши ще як слід устаткувати свою установу і працюючи, так би мовити, „на ходу“, д-р Смух зробив уже багато загальнокорисного, зокрема в галузі правового захисту деяких категорій нашої еміграції.

Із звітів окремих референтів на спеціальну увагу заслуговують звіти проф. Л. Білецького, д-ра Глинки, Головної Переселенської Управи, Відділу правової охорони та Відділу організацій праці й господарства.

Ці звіти показали, що ЦПУЕ починає виходити на шлях правдивого обслуговування нашої еміграції і ділом намагається зреалізувати угоду в Ділінгені. Перед у цьому ведуть люди, які найменше говорили про єдність, а не ті, хто фразами про єдність прикривали свої позалаштункові маневри.

В загальному остання Пресова Конференція засвідчила бажання ЦПУЕ наблизитися до нашого громадства, шире розповісти йому про успіхи й труднощі в своїй роботі. А це має велике позитивне значення хоча б тому, що веде до взаємного порозуміння в найголовніших наших завданнях. П. М.

ХРОНІКА УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ З'їзд січових стрільців

31 січня—1 лютого 1948 року відбувся в Регенсбурзі 1-ий з'їзд Українських Січових Стрільців на еміграції, який прибуло 52 старшин, підстаршин та стрільців. З'їзд ухвалив створити Товариство „Союз Українських Січових Стрільців“, прийнято статут Т-ва та вибрано керівні органи.

ТУЛВ за працюю

У понеділок 8 березня у Цуффенгазгені відбувся збори місцевої філії ТУПВ. Про діяльність та напрямці організації інформував оргреферент головної Управи. Рівночасно він повідомив, що на конкурс, що свого часу був оголошеной ТУПВ, надійшло багато різноманітного матеріалу, спогадів в'язнів. Наслідки конкурсу будуть оголошені 30 березня. Для публікації багатьох цінних матеріалів передбачено організувати видавництво. В зв'язку з виїздом кількох членів філії до інших країн, обрано нову Управу.

До Парагваю

У понеділок 1 березня ц. р. в Регенсбурзі відбулися установчі збори Обласної Переселенчої Громади св. Юрія Переможця. Лаштуючись переселитися до Парагваю, присутні вислали змістовний реферат про згаданий край та обрали Управу Переселенчої Громади. На зборах було 142 особи, що репрезентували 400 членів громади з різних міст.

Вечір релігійної пісні і слова

29 лютого в концертній залі німецької високої технічної школи

Пласт в Етлінгені

В Етлінгенській станиці, з наказу Обласної Пластової Команди в Ашаффенбурзі проведено зустріч - відправу чоловічих частин, на яку запрошено всі осередки Ашаффенбурзької області, південної смуги. Прибули представники місцевостей — Пфорнгайм, Корнберг, Карльсруе, Гайдельберг та Етлінген. Відправу для уповноважених від пластових осередків відкрив п. сеньйор скавт М. Бажанський — командант області, з своїм штабом.

Ціллю відправи було звітування поодиноких пластових осередків та одержання відповідних пластових інструкцій щодо дальшої праці в Пласті, охолити організаційно далекі закути осередків Ашаффенбурзької області, в яких працюють

Доповідь проф. В. Шаяна про Ганді

Заходами ЗУПІЖУ в Аугсбурзі відбулася 6 березня доповідь проф. В. Шаяна про Магатму Ганді. Доповідач привів багато уваги з'ясуванню світогляду Ганді, який ліг в основу його громадської і політичної діяльності, що завершилася грандіозним ділом відношення державної самостійності Індії. З'ясування світогляду Ганді викликало в делегата потребу не раз удатися до історії Індії і до філософічних її

З'їзд висловив палке в'тання рідному народові на Батьківщині, Українській Повстанчій Армії на рідних землях, українській політичній еміграції, ЦПУЕ, ЗУДКА, Українським Комбатантам на чужині та Українським Січовим Стрільцям в усьому світі.

відбувся вечір, організований товариством студентів богословсько-педагогічної Академії в Мюнхені. Після доповіді на тему „Пізнання Бога“, яку зробив ректор Академії П. Ковалів, відбувся концерт духовної пісні, музики й слова у виконавстві хору ім. Кошиця під керівництвом проф. І. Трухлого. Концерт прослухала численна публіка.

3 життя табору Лінторф

Не зважаючи на те, що табір Лінторф є переходним і має дуже мало інтелігенції, культурне життя тут не послабляється. 29 січня відбулось посвячення могил, панакхда за поляглих героїв під Крутами та Святою Академією. Студ. Ємчик прочитав реферат, подавши історію подвигів нашої молоді і нашого самостійницького руху. Хор відспівав низку пісень та прочитано низку декламацій.

29 лютого табір відзначив пам'ять великої поетеси Лесі Українки. Реферати про життя і творчість поетеси зробив інж. Теравський та панна Яремко. Увагу слухачів привернула також співи та декламації місцевих аматорів.

пластові частини, що до того часу не мали тісного зв'язку з пластовою областю.

Присутні обговорили неуспіхи та осягнення в пластовій роботі і обіцяли валаднати в них активну пластову працю.

Після того відбувся тереновий марш, в якому застосовано всі роди плагування; в маршах взяло участь 5 гуртків: з Пфорнгайму, Карльсруе та Етлінгену.

На закінчення стрічі - відправи влаштовано пластову ватру, призначену основоположникові скавтигу лорду Баден-Пауелу, а ввечері етлінгенська станиця влаштувала Веселій Вечір, на якому етлінгенські юнаки чудово виконали українські народні танки. Ю. КАНІВЕЦЬ

концепцій, насамперед до зреферування учення про так звану Карму. Велич Ганді полягає в тім, що він, як політичний діяч, хогів знезтралізувати кармічні закони історії і досягає цього. Убавство Магатми е трагедією не тільки для індійського народу, а і для всього людства, яке с'праведливо вбачало в великому індійцеві прокладача нових доріг у житті національних суспільств, народів і держав.

Кавказ

(Закінчення з 3-ї стор.)

З цього бачимо, як пляново і з яким геніальним артизмом компонує поет пролог і першу частину поеми. Головну тему свою укладає у двох плянах: в пляні небесної історії, де спочиває доля всіх народів людства, і від неї у тих самих двох картинах переходить до історії земної, яку вже творять люди: 1) до десертної московського паря і 2) до статичної оборони героїв поневоленних народів. Коли в небесній історії, в глибинах абсолютного передрішуеться історія народів на землі, перерішуеться. Їх доля, — то таке розкриття цього таємничого і глибокого зв'язку між метафізичним і історичним визначає внутрішню духову історію народу, внутрішнє небо його душі, духа нації, що здійснюється вже в його земній історії. Такому таємничому перетворенню небесного в земне, метафізичного в історичне, духового в імпрічне Шевченко надавав велике значення. Таке зрозуміння історичного процесу боротьби народів і проникнення в їх минуле помагало поетові збагнути й їх майбутнє.

Ні в одному своєму творі не визначив Шевченко ролі Москви так проникливо і глибоко, збагнувши національну природу московського народу, як у поемі „Кавказ“. А та ролія Москви, за концепцією поета, була тільки одна: руйнувати навколо себе все, нищити, бути катом історії. Як обри, гуни, татари проходили стіпами України і все на дорозі своїй нищили, так і московська „христолоубна“ армія мала й має одне тільки завдання: руйнувати й поневолювати народи, що стоять на дорозі її походного маршу. І ця ролія московського війська є разом і його доля, визначена не тільки історією, але й Богом. І от оце роліо Москви Шевченко в другій частині своєї поеми від

слів: „Чурек і сакля...“ до слів „ми по закону...“ і визначає. Ця ціла частина є якої авернення Москви до народів, яких хоче поневолювати, — це звернення з одверте й цинічне; воно оголошує всю душу її, повну бахвальства, жорстокости й гріховности. Це страшне дзеркало душі, на якій немає ані одної світлої, ясної плями, — одна темрява, один занепад і пекло. Вчитайтеся в оті жорстокі слова! Вони западають у вашу душу, як найтяжче каміння, бо в них відзеркалюється московсько-більшевицька сучасність і повна руна поневоленних народів. Дійсно пророчі слова, думки й картини, висловлені поетом сто літ тому! Ось для якої мети була Шевченкові потрібна в поемі небесна історія. Він хотів у ній відбити земне і гріховне обличчя того народу, що поневолює і нищить, народу „субсоловного“, улесливого, що всіма опосабами й хитроцями підбирається до душі того, кого намагається вваги, народу „лидемірного“, народу, „що любять на братові тільки шкіру, а не душу“, щоб її здерти й то тільки на свої зверхні потреби, що з Бога тільки сміється: муре храми, каплиці, ставить образи і „невтомлені поклони“ б'є перед образом „за кражу, за війну, за кров—щоб братню кров пролити, просять“ і потім украдене з пожару Богові в дар привосять... Ось мораль нації, що пливе з її духа. Ось яка ролія в її трагічній історії українського народу та його війни.

Остання частина поеми — епілог. Просякнутий він найінтимнішою лривою особистого й національного жалю втрати друга. Найтрагічніше те, що друг поета вправ у бою „не за Україну, а за її ката пролив“ свою кров. Випив „з московської чаші московську отруту...“

Теми до надуми

Привидляючись до мовно-правової сторони нашої еміграційної преси — часописів, журналів, преси не періодичної, констатуємо з приємністю, що — на відміну від вашого внутріполітичного життя і взаємини — в діявці правопису українська еміграція солідарно додержує основ українського правопису, схваленого Правовисною Конференцією 1928 р. у Харкові.

Інакше виглядає справа з лексикою і фразеологією. Тут помітно різницю між мовою таких часописів як „Час“, „На чужині“, „Проблеми“ і більшості диклоствлевих видань з одного боку, та хоча б з мовою „Українських Вістей“, „Нашого Життя“, „Неділі“ і „Української Тривбуни“ з другого. Перші частенько послуговуються лексикою й фразеологією західно-української газетно-публіцистичної мови, другі — куди належить більшість друкованих черенками пресових видань — орієнтуються на лексико і фразеологію, що узвичаїлися в пресі Наддніпрянщини за останніх 30 років, тобто з часу революції 1917 р.

Спішімо застеретти, що, очевидно, не йдеться про якусь окремішню мовну політику, про якусь навмисне, тенденційне акцентування лексико-фразеологічних різниць. Ні, як ми, що констатуємо ці суттю незвичайні відмінності, так і самі, так би мовити, продуценти цих відмінностей — наші газетно-журнальні автори-публіцисти не гадають творити цим якогось протиставлення, специфічно-мовної політики. Бо, помінаючи можливі скрізь і в усьому окремі вибрики і закрути, мовна політика в нас одна ще з 1917 року — плекати єдину літературну мову, що узгляднює мовні скарби всіх областей української етнографічної території, маючи вже солідне надбання, створене всім попереднім розвитком української літературної мови на київсько-полтавській основі.

Отже, коли ми нині констатуємо згадану мовну різницю поміж нашими пресовими виданнями, то вва-

жаємо їх за вияв більше звички, менше — уподобань, а вже ніяк — „політики“. Так само як колосальна кількість літерних помилок у шпальтах „Нашого Життя“, „На чужині“, „Проблеми“ і „Орлика“, спричинюваних вкрай недбайливою коректою, зовсім не свідчить про якусь злу волю чи навмисну тенденцію (бож хто б це міг зважитися на навмисне псування друкованого слова!), а про прикря неуважність і взагалі недотягнення в редакційно-видавничому апараті. І коли ми висловимо далі декілька думок-пропозицій, то просимо наших читачів не шукати за ними якоїсь політики, крім зичливої турботи й бажання прислужитися до дальшого розвитку та збагачення нашої мови.

Ми проповуємо надати прав, так би мовити, повного громадянства в нашій літературній мові деяким економним і влучним словам та виразам, що їх з фальшивого пуризму досі оминають автори, а якщо в авторському тексті вони є, то їх усувають часто не в міру ретельні редактори мови (очевидно, з суб'єктивно добрим наміром — беретти чистоту української літературної мови!) Ми, річ певна, зовсім не претендуємо подати повний чи вичерпний перелік такого роду мовних явищ, навіть припускаємо, що наші приклади не являтимуться найяскравішими в тім випадку — ми лиш хочемо збудити й привернути в цей бік увагу наших мовознавців і взагалі, як то кажуть, людей доброї волі й ширшого духового інтересу. Переходимо до наших прикладів.

1. Подивляти кого, що; подив. У нашій мові було здавна і „здивуватися“, „диво“, „здивовання“. Проте не трюбно перекопатися, що це не те саме, навіть не синоніми. Коли кажемо: „Я дивуюся з його сміливості“, то ми висловлюємо несподіваність, ми чекали скоріш вияву боягузтва і тому трохи заскочені, ошелешені. А коли кажемо: „Я подивляю його сміливість“, „його праїездатність збуджує в мені по-

див“ — тут маємо момент заслуженої похвали. Тут ми ще раз стверджуємо в комусь чи чомусь щось цінне, варте позитивної реакції і відзначення завжди.

2. Вибілитися з чого; „Оборонець намагався вибілитися підсудного“; „він намагався вибілитися з підозр і обвинувачень“. З нашого погляду — доцільний вислів, бо в даному випадку не можна задовольнитися словом „виправдати“ чи „виправдатися“. Оборонець не може, не має компетенції виправдати підсудного, хто б він не був. Так само неслушно буде вжити слово „виправдатися“ в другому випадку — („з підозр і обвинувачень“), хоч тут можна б сказати „очиститися“.

3. Нав'язувати до чого, до кого; „Нав'язуючи до слів попереднього промовця“; „нав'язуючи до концепції „насамперед держава“ і т. ін.“ — це також економний і слушний вислів. Натомість вважаємо незграбними і непотрібними вислови: „виз'язатися з тим завданням“ або „виз'язатися з того завдання“. Тут далеко краще вжити: „Впоратися з тим завданням“.

4. Застановитися над тим, застановитися з приводу того. Очевидно, це теж треба прийняти, бо незграбно звучить практикована деяким заміна: „Спинитися над тим; Спинитися з приводу того“ — має якийсь грубо фізичний, матеріалізований пошмак. Справи не врятуємо, коли скажемо: „Спинитися думками“. Але можна, щоправда, прийняти варіант: „замислитися над тим, замислитися з приводу того“.

5. Вгляд; вглядати; „Треба мати глибший вигляд в ці справи“. Не настоємо, але здається нам, що це досить добре, не гірше за „треба глибше поглянути в ці справи“ і далеко краще, ніж „приглянутися цим справам“.

6. Я маю до тебе великий жаль — слушно, бо це не те, що „Маю до тебе претенсію“ і не те, що „Маю на тебе досаду“. До речі, в сучасній літературній мові помітне уникання слова досада, так наче воно не українське, а мовляв, чистий росіянізм. Тим часом це

Проф. П. КОВАЛІВ

ДОКУМЕНТ ВЕЛИКОЇ ІСТОРИЧНОЇ ВАГИ

В 1947 році минуло 300 років з дня смерті великого українського діяча і ієрарха Митрополита Петра Могили. З цієї нагоди Препосвященній Єпископ Сильвестр (Проф. С. Гавський) видав окремою брошурою в перекладі з польської мови на українську „Заповіт“ Петра Могили, написаний ним за кілька днів до смерті (1 січня, а помер 11 січня 1647 року).

Про Петра Могила знає кожний: це — постать відома в історії України. Але не всі однаково розпінують його діяльність. Дехто навіть доводить, що „Митрополит Петро Могила, як чужинець, не міг бути українським патріотом, бо його чинність не була просякнута національним духом“. Це безперечна методологічна помилка, бо не з цих позицій треба розпінувати заслуги людини, а з позиції її діяльності, корисності її праці для народу. З цього погляду треба розпінувати і значення Петра Могили. Не в тім суть справи, звідки походить цей велетень історії, до якої нації належали його батьки та його рід, а в тій його безмежній діяльності, в тій його високій християнськості, в тій його глибокій любові до українського народу та його культури, якому він присвятив

усе своє життя. „Заповіт“ Петра Могили саме й розкриває всю глибину його діяльності на широкому громадському і релігійному полі. Це великої історичної ваги документ, що на кількох сторінках друкованого тексту розкриває нам всю велич цієї постаті, яка має великі заслуги не тільки перед історією України взагалі, але й перед історією української Церкви зокрема.

З таких позицій (і цілком правильно) розпінує діяльність Петра Могили і наш шановний дослідник, Препосвященній Владика Сильвестр, присвятивши цьому документу окрему „Вступну розправу“, де він „без оздоблювальних егітетів, без хвальних прикрас“ подає реальні факти з життя, наукової підготовки та живої діяльності цього великого мужа“ (с. 3).

В „Заповіті“ Петро Могила підводить підсумки всього зробленого ним за 14 років праці на культурно-релігійній ниві. Але тут найпомітнішою рисою його, як людини-християнина, є безкорисність. Людина багатого магнатського роду, він ще „не бувши митрополитом, всю свою маєтність офірував на відновлення храмів Божих і численних шкіл для українського народу“, а ставши митрополитом, він „повністю виконав своє приречення“ (с. 8). І „на це треба було хисту, коптів і безмежної відданості. Всі ці якості розкрив у собі український магнат Петро Могила в сані митрополита всієї Русі (України)“ (с. 9).

Найбільше турбувався Петро Могила, як видно з „Заповіту“, про освітню справу. В „Заповіті“ він не раз згадує про засновану ним славу Київську Колегію, як про „єдину твердию (unicum pignus) православної Руської Церкви“, даючи їй величезну матеріальну підтримку. З любов'ю згадує він і про інші школи „для виховання православних діток“, що мають і далі бути під опікою його наступників і виконавців заповіту.

Отже, замість говорити про більший чи менший патріотизм Петра Могили, краще сказати словами його „Заповіту“, що „все, що мав, посвятив з собою разом на хвалу Богу й службу Його“. Що можна більше сказати про щоправді велику людину епохи?

Видання „Заповіту“, що до нього приклав стільки уваги й турбот Препосвященній Владика Сильвестр, треба вітати й побажати, щоб ця книжечка мала в себе кожна українська родина, як свідчення неперервної діяльності на користь українського народу та його духової культури цього воїстину служу Народу і служу Богу.

чисте непорозуміння, бо в народній мові це слово стрінете часто: „Деб я із досадою пішла... перша досада...“ (Укр. нар. пісня).

7. Близько до цього роду мовних явищ стоять такі вислови — грубі кальки з польського як: „Це мене не обходить“ та „Мені на цьому не залежить“ і з російського: „Це мене не торкається“. Їх конче слід позбутися, заступивши у випадках негати своїм патоменим: „Це мені байдуже“; „Мені до цього нема ніякого діла“. А у випадках позитивного ствердження: „Це мені не байдуже“.

8. Нам здається також, що слід привернути права громадянства в нашій літературній мові всім похідним від слова спосіб. Бож яка радія, мавши з давніх-давен у народній мові цей корінь, залишати від нього лише слова „пособляти“, „посібник“, та ще не зовсім поправне „в цей спосіб“, а всю решту похідних слів віддавати сусідам: росіянам і полякам. І коли ще на (Далі на 6-й стор.)

Сонце із Заходу

(Закінчення з 2-ї стор.)

Другим, ще рішучішим висловом сили українства був З'їзд „Провіт“ цілого Закарпаття в Ужгороді 1937 р. Тут у святочному поході брало участь до 20.000 українців, і навіть чеський краєвий президент та губернатор офіційно брали участь у святі.

В 1938 р. події покотилися швидким темпом. Українці вже нічого не просять у чеської влади, а наполегливо вимагають. Празька влада збентежилася і нібито іде на поступки, багато обіцяє, хоч покащо нічого не дає. З 40.000 чеських службовців ні один не покидає Закарпаття. Для українців і надалі нема місць у вишній адміністрації краю. Українці організують низку з'їздів, висувують щораз радикальніші домагання супроти чехів — хочуть бодай частинно підготуватися до майбутніх подій.

Українська і „Руська“ Народні Ради в Ужгороді договорилися в одному: подати чеському урядові в Празі спільний ультиматум: або чехи дають негайно повну автономію, або вони, чехи, самі будуть відповідати за те, що може статися в Карпатській Україні. Чехи йдуть на поступки й іменують автономну владу для все ще „Підкарпатської Русі“ на чолі з „руським“, але в дійсності відомим мадярофілом послом Андрієм Бродієм. Чеська неоправдана нехить до українців іде так далеко, що вони краще дають владу мадярському

агентові, аби лиш не українцеві.

Мадярщина на міжнародному форумі офіційно домагається Закарпаття для себе. Польща та Італія малярські претенсії енергійно підтримують. Міністер Бродій веде тайні переговори з Будапештом про прилучення Закарпаття до Мадярщини. Врешті чехи Бродія звільнили, арештували і передали мадярам. Натомість, під натиском українців, Прага призначила прем'єр-міністром для Закарпаття улюбленого і всіма поважаного д-ра А. Волошина. Українці стараються швидко обсадити якнайбільше відповідальних постів, але всюди бракує кваліфікованих людей. Навіть шофера-українця важко знайти. А скрізь треба мати своїх людей: в армії, в адміністрації, поліції, жандармерії тощо. В Ужгороді організується українське військо — „Карпатська Січ“. Росіяни і доморослі „малороси“ та „русини“ де тільки можуть шкодять, співпрацюючи з мадярами.

Приходять перший удар для молоді держави Карпат: на основі арбітражу у Відні, що відбувся в жовтні, за аprobanteю Гітлера і Муссоліні, віддано Мадярщині південно-західну частину Закарпаття з столицею Ужгород і найбільшими містами — Мукачів і Берегове. Залізничне сполучення з Словаччиною перерване. Українці спочатку перелякалися: це ж навмисне зроблено так, щоб по такій ампу-

тації Карпатська Україна не могла вдержатися і сама прилучилася до Мадярщини.

— Українці! Брати і сестри! Діти мої! — не падайте духом! Бог і правда з нами! — невтомно закликає старенький батько Срібної Землі, прем'єр А. Волошин.

З початком листопада 1938 р. влада і всі центральні установи переїжджають до старого Хусту над рікою Тисою. Населення цього міста з 20 тисяч збільшується до 40 тисяч. Багато вже бачив старий Хуст із своїм історичним княжим замком, але такої чести напевно не чекав — за добу став столицею єдиної голі в світі української влади і майже на півроку притяг до себе увагу всієї Європи. Взимку 1938-39 р. сюди поз'їжджалося багато чужих політиків, відкрито з десяток консулатів, прибули французькі, німецькі, англійські, советські, амерканські, італійські та багато інших журналістів.

Праця закипіла по всіх ділянках. Місцеві українці, галичани і наддніпряни, що перебували тут як емігранти — спільно і дружно стали до будови рідної своєї держави. З Галичини нелегально прибуло багато молоді, приїжджали українці-емігранти з цілої Європи. Кожен хотів допомогти. Швидко, не марнуючи часу, наладжують карпатські шкільництво, адміністрацію, організують військо й поліцію. І все це фактично в умовах неприпинюваної боротьби з зовнішніми ворогами і саботажу з боку ворогів внутрішніх. Прага іменує міністром Закарпатської України заперкого против-

ника українців, чеха ген. Прхалу. Український уряд д-ра Волошина не дає ген. Прхалові жадної міністерської теки. Тож чехи готуються, на спілку з „руськими“, обеззброїти „Карпатську Січ“. Поляки з півночі, а маляри з півдня ведуть запеклу боротьбу проти карпатських українців, насилляючи тисячі озброєних і спеціально вишколених агентів, шпигунів і провокаторів. Уряд в Хусті енергійно бореться з цими ворожими затаями. Але все ж часто насовується думка: в держимось чи ні?!

Політичний обрій грізно затемнюється. Чехо-Словаччина перед розвалом. Мадярщина, підтримувана Польщею, готується до збройного нападу на маленьку, але небезпечну своєю ідеєю Карпатську Україну.

14 березня 1939 р. десь о другій годині вночі добре вишколене чеське військо жандармерія, з танками і гарматами, з наказу Праги та під команду ген. Прхали напало на слабо озброєну „Карпатську Січ“. Цього ж дня Словаччина проголосила самостійність. І аж тоді президент Чехо-Словаччини д-р Гаха погоджується на сликання 15 березня українського союму в Хусті. О 7-й годині вечора 14 березня прем'єр міністер Волошин оголошує, що Німеччина та Італія згодилися на малярську окупацію Карпатської України. Карпатські українці здали на власні сили, але будуть битися проти всіх. Назавтра скликається засідання першого Союму.

15 березня о 3-ій годині дня зібралися новообрані послы в гімнастичній залі хустської гімназії. Бої ідуть за 20 км. від Хусту. Чути гарматні постріли. Не зважаючи на це, засідання Союму відбувається поважно, без паніки, згідно з виробленою програмою. Урочисто проголошено новоповсталу незалежну державу „Карпатська Україна“, затверджено державний герб і прапор синьо-жовтої барви. Президентом молоді держави обрано д-ра А. Волошина, а прем'єр-міністром Юліана Ревая. Твердо рішено кожною ціною боронити здобуту „Січову волецьку“. Вночі 15 березня, за редакцією автора цих рядків, вийшло останнє число щоденника „Нова Свобода“ і офіційно „Карпатська Україна“. Озброєне до зубів малярське військо посилює наступ і широким фронтом посунуло вглиб краю. „Карпатська Січ“ ставить завзяятий спротив, але їй бракує зброї, різного припасу, бракує вишколених старшин і підстаршин. З 15 на 16 березня бої цілу ніч ідуть під Хустом. Мадяри наступають з понадстотисячною армією. Будапештське радіо само признає великі втрати малярського війська.

16 березня 1939 р. о 4-ій годині по обіді малярське військо зайняло Хуст. Повернулася на Срібну Землю тисячолітня малярська неволя. Сонце із Заходу тільки блиснуло, але не зійшло. Визволення для Києва не прийшло з Хусту. Наше українське сонце так мусить зійти на Сході.

Ще одна книга про большевицькі злочини

Кость СЛОБІДСЬКИЙ, „За залізною брамою...“, Баварія, 1947. Циклостиль, на правах рукопису.

Люди, що перенесли на своїх плечах страшні роки — від революції (за вияткою років самостійності) і до останніх часів на рідній землі — мають що згадати і мають про що розповісти. І не тільки мають що розповісти, а мусять розповісти світові, який ти не впізнаєш большевизму, всю ту правду, що її приховує большевицька пропаганда від очей світу. Завдання тих, що пройшли страшні злигодні Соловків, Балтлагів, Колим та інших „отдальонних“ майданів Советського Союзу, — сказати світові слово правди, бо ніхто, крім них, не зможе краще розповісти і вікому світу так не повірити, як тим, хто терпів і мучився.

До невеликого, на жаль, ряду творів, що змальовують підбольшевизм життя, з радістю можемо зарахувати нову книгу — виданий на циклостиль спогад Костя Слобідського „За залізною брамою“. Відомо, що циклостиль в сучасний період друкарської техніки не користується особливою повагою серед читачкої маси, але цю книжку варто взяти й перечитати: в ній стільки правди, в ній стільки незабутніх картин і стільки сміливого оптимізму, що навіть після всіх переживань автора, а разом з ним переживав читача, відчуваш, що жити треба, що в боротьбі й терпінні сильнішим духом виходять живі і ще сильніші.

Ширий гумор, теплий ліризм, оптимізм, правдивість, легкість описів, добірна мова, безпосередність і безпретенційність — це далеко не всі позитиви книжки.

„Терни колочі з пахучими рожами перепліталися на тому довгому шляху — в обіймах журби і радості. Бувало, я поринав в важкі хмарах зневіри і вже ламалися шаблі мого буденного життя, то знову осяяний надіями я на крилах молодого віри підіймався в синю височину прозорого рідного неба, передо мною стелилися безмежні простори, краса і велич моєї живучої країни і пісня перемоги добра над злом злітала з моїх уст, розливалася в етері, котилася до Бога... А думки ні на хвилину не давали мені спокою. Спогади розятрювали мені душу. Війна — пекельна... Полон, як воля... Упадок самодержя... Весна для всіх народів Сходу... Блоскавична воля України без холопа й без пана... Арешти, тюрми, концтабори... Далекі Соловки... Степи холодні Казахстанські... То знову каржана тюрма Холоднороська! Нова всевітня завірюха, коли „великий визволитель“ в страшну руїну перетворив мою замучену до краю батьківщину... І друга азійська навала червоного Атілли!.. Моя мандівка в світ, поїд чужим небом!“

Це уривок з передмови — вступного слова автора. Це коротко зміст усієї книжки — спогад п'ятидесятилітнього бувшого в'язня советських тюрем, що висидів десяток років у одиночках, гуртових камерах та на засланнях.

Врешті, книжка не потребує великої рецензії. Вона сама скаже про себе більше тоді, коли читач візьме її в руки та познайомиться з нею ближче. Наше ж слово нехай буде вісткою про те, що така книжка вже появилася в продажі.

В. Онуфрієнко.

ЗАМІСТЬ РЕЦЕНЗІЇ

(Ju Sten: „Kwiaty na bruku“, повість, Баварія, стор. 189)

Серед низки видань польських письменників та поетів повість Юра Стена „Квіти на бруку“ належить до кращих творів польських еміграційних видань, які нам досі, хоч випадково, доводилось подивувати.

Автор у цьому творі, що приваблює нас і своєю свіжою темою, змальовує окремі сторони підпільної боротьби польського народу проти німецької окупації. Героєм твору є свідомий патріот Тарський. Це людина поміркована, довірена й обережна. Кожен крок його обміркований. Працюючи в підпільній організації, про що не знає навіть його рідний брат та приятель Саргонський, він дуже вмів і спритно вдає з себе приятеля і симпатика німців.

Поруч основної постаті Тарського, що репрезентує польську молодь, автор в особі поляка Скарга показує фальшивого патріота і хвалька. Дія відбувається в Варшаві, на тлі напруженого військового часу советсько-німецької війни і важкого окупаційного режиму. Під час облоги ресторану гине приятель Тарського Саргонський, за яким давно вже стежить Гестапо, а брат Тарського, що був під іншим прізвиськом, попадає на список закладників. Щоб врятувати брата, Тарський приходить на гостину до німця Вернера, де мав бути і німецьшеф, від якого залежала доля закладників. Добре змальовано психологію переживання, спритні ходи Тарського. Не знаючи дійсного стану речей, дехто з острахом і недовірою ставиться до Тарського, бачачи його часто в товаристві німців.

Гвір закінчується тим, що роля Тарського викривається і починає полювати Гестапо, до чого спричиняється порожній хвалько Скарга. Та головний герой виходить з цієї небезпеки цілий, хоч гине його брат.

Читається твір легко і цікаво і заслуговує на позитивну оцінку, не зважаючи на дрібні недоліки, як наприклад, недостатнє умотивування призначення про належність до підпілля перед дівчиною з боку Тарського тощо.

О. Н.

ЦЕРКОВНІ СВІЧКИ

у достатній кількості має до продажу

кранниця табору імени „Лисенка“ у Ганновері

Церквам з нижка!

Адреса: Hannover, Mäckernstr. 21-27, Lager „Lyssenko“

Теми до надуми

(Закінчення з 3-ї стор.)

означення **спосібний, спосібність** ми маємо: „здібний“, „здібність“, то на означення **приспособити, приспособитися, приспособлення, приспособієннє, приспособленець, приспособленство** ми чомусь взяли за основу польське *stosować* і вживаємо: *stosуватися, stosувати, stosуватися, пристосовуватися, пристосовування, пристосованець, пристосованість. Тим часом в українській народній мові хоч є слово **стіс** — *stos* (преважно в множині — *stosi* дрів), то звідси можливе лише слово „*stosувати*“ в розумінні „складати дрова в *stos*“. Як бачимо, це зовсім, як то кажуть, з іншої опери.*

9. Свого часу дехто з мовознавців підніс питання про те, що слово **певний** слід вживати лише „в певному значенні“, протилежному до своєї **пери-антипода**, тобто

слова **непевний**. Отже „Ми маємо певний намір“ має означати не якийсь неокреслений, бльжче не відомий, а саме намір **певний**, що не має в собі ніяких елементів **непевності** — в розумінні, що ми могли б ще передумати й відступити від нього, як також і в розумінні **етично-моральному**. Тим часом, у нас і досі говорять і пишуть: „Загально річ добра, хоч певний дефект має“; „на певні місця статті варто звернути пильну увагу“. Річ ясна, що тут було б доречно вжити деякий, деякі, а не слово „певний“. „На певному етапі розвитку даного суспільства внутрішні суперечності досягають кульмінації“ — тут краще вжити **на означеному** (попереду чи в дальшому викладі). І цілком правильно буде: „Голос його звучав певно“; „Ця людина певна себе“.

А. ЮРИНЯК

СПОРТ
Перемога „Довбуша“ у боксі

В неділю 29 лютого в таборовому театрі на Фраймані відбулася зустріч боксерів місцевого УРСТ „Довбуш“ — з „Левом“ (Міттенвальд). О годині 19-ї виступають на ринг 13 змагунів з обох товариств. За хвилину на рингу лишаються змагуни: Брашах і Чумак — це юньйори „Довбуша“, які виступають поза двоматчем. Перша зустріч кінчається **вничю**.

Друга боротьба, (теж виступ юньйорів „Довбуша“), краща технічно. Зварич перемагає Білика на точки.

Шойно в третій зустрічі бачимо боксерів „Лева“. Виступають: Олинець — 55,5 кг („Лев“), Крупей — 58 кг („Довбуш“). Зустріч мало цікаво. Олинець старастся атакувати, але його удари не цілять. Крупей, який веде оборону тактику, поодинокими ударами пунктує противника. Змаг кінчається також **вничю**. Секундант „Лева“ п. Хома, незадоволений таким вислідом, заявляє, що „Лев“ далі змагатися не буде і сходить з рингу.

Ничим не виправдана поведінка „Лева“ викликає неспокій у публіки. Чути теж поодинокі неспортові вигукі — це симпатика „Лева“, які приїхали з Міттенвальду. Проте, з

проводу „Довбуша“ ніхто не пробує перекопувати п. Хому про не тактовний вчинок „Лева“, і п. Хома, бачачи це, вирішує продовжувати далі змагання.

В наступній зустрічі Філатов 65 кг виграв через нокаут з Гладким 57 кг, який, безумовно, був кращим за нього.

В чотирикутнику рингу бачимо знову двох змагунів — де Кузьма 67 кг („Лев“) і Герлінський — 68 кг („Довбуш“). Кращий технічно Герлінський виграв на точки.

Наступний змаг насторожує публіку. Удар гонга — і один проти одного стає знаний уже із своїх перемог Барчук 71 кг („Довбуш“) і Перун 75 кг („Лев“). В очах і поведінці Перуна помітний страх перед противником. Він шохвалити поглядає на свого секунданта п. Хому, який хоч морально хоче підтримати Перуна. Вже по кількох хвилинах бачимо перевагу Барчука: він своїми правильними ударами кілька разів змушує противника впасти на дошки. В другій рунді п. Хома, бачачи безвиглядне становище Перуна, входить на ринг, щоб забрати лежачого на долівці Перуна. Ринговий суддя п. Швайдер про-

голошує вислід. Виграє через технічний нокаут Барчук.

Одною з найцікавіших зустрічей була зустріч Світенка 71 кг („Лев“) із Привидном 74 кг („Довбуш“). Змагунни майже рівнорядні. Боротьба завзята. Світенко вищий за Привидна і своїми простими ударами тримає на відстані противника. В третій рунді від сильного удару Світенко падає на дошки, і суддя вичислює до 9. Перемагає через нокаут Привидн.

В останній зустрічі змагаються: Дацко 79 кг („Лев“), Моргун 77 кг („Довбуш“). Моргунові тяжко боротися з Дацком, який приймає поставу висуненої вперед правої руки. Зустріч приносить перемогу на точки Дацкові. З уваги на те, що УРСТ „Довбуш“ не має взагалі змагуна в вазі Когула, віддані 2 точки „Левові“ воковером.

Остаточний вислід змагання 9:5 на користь „Довбуша“. Слід відмітити, що на змаганнях був присутній рідко бачений представник РФК, референт боксу п. Косачевич. Публіки понад 800 осіб.

ОЧЕВИДЕЦЬ

Видання медичної літератури на англійській зоні Німеччини

СХС, ставлячи собі за завдання організувати всебічну допомогу українцям, що є хворі або втрадили в наслідок хвороби праездатність тощо, передбачає в своєму плані робити також видання медично-санітарної літератури.

Ця література має допомагати:

- а) здоровим — уберігатися хвороб;
- б) хворим — правильно лікуватися, дотримуватися потрібного при даній хворобі режиму життя;
- в) хворим і здоровим — вживати відповідних заходів забезпечення від поширення хвороб;
- г) молодшому медичному персоналові — поширювати свої фахові знання.

Виконуючи цей план Крайове Представництво СХС на британській зоні Німеччини (Hannover, An der Lister Kirche 1111) цього року видало вже брошуру доктора медичних проф. Плюца — „Як запобігати катарам шлунку та як їх лікувати“.

Ця невеличка книжка (34 стор., форм. 14x10 см) видана в кількості 2000 пр. Написана вона просто й зрозуміло. Її може прочитати з користю для себе й малописьменний читач.

Крім того, вже виготовлена і здана до друку більша книжка того ж автора — „Страшний ворог людства. Туберкульоза, її ознаки, попередження та лікування“.

Серед української еміграції зареєстровано цюсь кого 6.000 хворих на туберкульозу, а з того числа на англійській зоні перебуває близько 1.000. А з цієї тисячі близько 300 з актив-

ним процесом перебувають по шпиталях та санаторіях нашої зони. Отож така кількість хворих на туберкульозу сама за себе говорить про значне поширення цієї недуги серед української еміграції та про потребу всіма можливими способами боротися з нею, а найголовніше — застерігатися від неї. Тому кожен має добре знати, як оберегти себе й інших (особливо дітей) від цієї хвороби, цього дійсно страшного ворога людства.

Але й викликується здебільшого можна, треба тільки і самому хворому не втрачати надії, не занепадати духом та дбати про виздоровлення, відповідно лікуючися та точно дотримуючися потрібного режиму життя, а громадянству — всіляко підтримувати акцію боротьби супроти туберкульозу та допомагати нещасним своїм землякам.

Нарешті, згадаємо також, що В-цтво „Заграва“ у Бльонбергі видрукувало книжечку Д-ра В. Ганьківського — „Мати й немовлятка. Поради для наймолодших матерів“. (Розмір книжки 14 1/2, 10, см. стор. 85).

Завдання цієї книжки — дати молодій матері вказівки, як треба доглядати за дитиною, як її годувати, як уберігати від захворювань та як, нарешті, самій матері поводитися.

Беручи до уваги значну смертність дітей по наших таборах за останній час видання й цієї книжечки треба визнати за цілковито своєчасне і конче потрібне.

—РО—Й.

РОЗШУКИ

— Трофименко Галину, Людмилу Оксану розшукують родичі. Писати на „Українські Вісті“ 36—4

— Друзів розшукує Федір Пестушко. Писати на „Укр. Вісті“ 356—1

— Батька Григорія, матір Антоніну, брата Сергія і сестру Олену розшукує Григорій. Прошу відгукнутися на адресу „Українські Вісті“ 368—1

— Мірошниченка Івана з родини, Ефнера Олександра, Дутковського Степана, Грижака Володимира, Андрієвського Анатолія — шукає Віктор Костелький. (24) Heidenau-Tostedt, DP-Camp, Vagacke 102/12, Kreis Harburg. 317—2

— Рідних та знайомих розшукує Киселева Віра. Писати на „Українські Вісті“ 350—4

— Брата Шерстюка Андрія, його дружину Шерстюк Марію та рідних: Пороха Трохима, Порох Палажку, Костюченка Дениса, Білана Андрія, братів Мельника Вільгельма і Павликського Романа розшукує Микола Шадр — Ганновер, Меккернштразе 21-27, Бльок 5а-10 376—1

— Рідних та знайомих з села Шевця (Рева Руська шукає Гаврилюк Володимир — Нанау в. М., Укр. Lager 377—3

— Зятя Квігину Афанасія і дочку Олену Квігину (уроджену Воронину) і їх дітей Леоніда і Людмилу (всі з Харкова) шукає батько Давид Семенович. Писати до редакції „Українські Вісті“ 381—3

— Розшукують родичів: Томку Ксеню, Томку Валентину, Томку Наталію, Ферстер Юзефу, Катрю та Геню шукає Томкі Георг: Hempton Green Fakenham, Norfolk Camp 82, B. 3, Great Britain 383—1

— Ми, українці з Канади, маємо бажання з метою одруження налагодити зв'язок з дівчатами, які бажали б переїхати до Канади, можна і з родиною до 3-х осіб. Бажаю одну дівчину віком від 18 до 20 років (Нагірний); 20—25 років (Гарбар). Перший з нас Нагірний Іван має 25 р., другий — Гарбар Петро — 28. Писати на адресу: Schumacher Ont., P. O. Box 607 c-o Harbar Petro, Nahrnj Iwan 392—1

— Брата Шияна Стефана, сестру Шиян Марію та знайомих з Мостиска (Галичина) — шукає Шиян Михайло — Табір 25, Галендорф, Брауншвайг 395—2

Гусака Михайла із с. Кінське, пов. Березів (до закінчення війни перебував в Нустрія) — зголошення слати: Гусака Павліна, 713 Otisco St. Syracuse N.Y. USA. 397—3

— Батька Григорія Д., брата Олексія і сестру Марію та всіх земляків і знайомих із села Брощина, Закарпатського р-ну Полтавської обл. розшукує Ляхів Анатолій Hamburg, Neuer Graben, Camp 515, Falkenberg 398-5

— Шукаю сина Павла та зятя Черниченка Якова. Писати на Авсбург, Сомме-казерне, 2-79 396—5

— Сина Решитиля Івана, 1924 року народження, був один час в Новому Ульмі, — розшукує батько Панас Решитиля. Писати на „Укр. Вісті“ 399-2

— Корнієнко Устїна і Подасмо адресу сина: Kornijenko Oleska, 85 VictoriaCamp, Mildenhale, Suffolk, Great Britain 406—2

В редакції „Українських Вістей“ є листи для: Прасола Михайла, Володимира Прокоповича С., Корнієнко Устїни. Просимо подати адреси, в противному разі листи будуть повернені адресатам. Редакція.

— Дня 5 березня о 19 годині в таборі Н. Ульм в лазні Бл. „Д“ вкрадено документи — Діі картка ч. 665 964, шкільна виписка, гроші та нотатки. Прошу повернути за винагороду на адресу: Н. Ульм, Райнгардтказерне Бл. „Д“ — 40а, Тольма Теолосії. 400—1

— Рідних і знайомих Марія Далеко. Писати: Hannover, Ferd. Wallbrecht-Straße 84, Konstanz Brühl (für Frau Maria) 402-2

— Розшукую Володимира Полегешка, Михайла Денисенка, Михайла Скибу, Івана Багатюка, Павла Реніца, Володимира Ширая. Писати на „Українські Вісті“ 403—2

— Близьких з Немірова розшукує Марія Скоп, — Z. Holderried, Augsburg-Oberhausen, Lindenau, Tauscherstraße 24 404—1

— Хто знає про долю оестри Ліді Юхимець з мамою. Писати: Staffeldt, Kirchgasse 14 (13a) Lubow Gordijewa 405-9

Ново-ульмівська парафіяльна Управа УАПЦ запрошує на постійну працю диригента для церковного хору. Умови — за погодженням. Охочим звертатись до голови Парафіяльної Управи. 407—2

Видавничча Спілка „УКРАЇНСЬКІ ВІСТІ“ РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ. Головний редактор Ів. БАГРЯНИЙ

Редакція застерігає за собою право скорочувати дописи, а з приводу неміснених дописів дїєтується лише в особливих випадках. — Дописи і листи в справах редакційних адресувати не окремим редакторам, а Редакції:

Redaktion „Ukrainische Wisti“ Neu-Ulm, Ludwigstraße 10.

Редакція приймають особисто в українському таборі Н. Ульму — Бльок „А“ від 8—12 год. щоденно, крім суботи.

Authorized by European Command Civil Affairs Division APO 757 — AG 383.7 — GEC-AGO — 14. July 1947

Druck: Ukrainische Zeitung, Neu-Ulm, Ludwigstraße 10.